

Inhoud

Proloog	11
1 Enkeltje Khartoem	17
2 'Live free or die'	33
3 Witte schaap van de familie	49
4 Hotel Funj	69
5 Valentijn onder Soedanezen	94
6 Tussen twee Nijlen	111
7 Hitchhiker's Guide to South Sudan	131
8 The final frontier	157
9 Een tijd van gaan	177
10 High tea	195
11 Ylles spiegelbeeld	212
Epiloog	225
Bronnen & Dank	233

Proloog

Meshra el Rek/ Zuid-Soedan, maart 2009

Ineens komt het landschap me voor als onwerkelijk. Alsof ik er niet middenin sta; het doemt op als een hemelhoog filmdoek. Aan weerszijden van het pad groeit papyrus als een roerloze erehaag. Het riet is hoger dan ikzelf, eroverheen kijken gaat niet. Toch heb ik het gevoel dat ik het gehele tafereel overzie, met inbegrip van mezelf en het bizarre van mijn onderneming. Overhangende boomtakken zorgen voor een beetje schaduw. Er staat geen zuchtje wind. In de verte stijgen donkergrijze wolkjes op als een rooksignaal.

Voor me ligt een moeraspoel, het laatste obstakel. Ik ben letterlijk een steenworp afstand verwijderd van mijn bestemming. Uitgerekend nu slaat de twijfel toe. De afgelopen maanden nam ik moeiteloos de ingewikkeldste hindernissen. Maar ineens stel ik mezelf de vraag: wat doe ik hier?

Broodmagere koeien met lange horens passeren me langzij en lopen statig door het water. *Cattle boys* afkomstig uit het woestijngebied laten hier de kuddes van hun familie grazen. Ze lopen verveeld achter de kanten van hun koeien aan, gedurende hun hele jeugd. Veel tijd om daarover na te denken krijg ik niet.

Mijn 'privéleger' maakt al aanstalten om de oversteek te maken. Het klinkt koloniaal, misschien is het dat ook wel, maar ik beschik over een eigen legertje. Behalve door de gidsen Mozes en Albino

word ik vergezeld door een groepje kindsoldaten dat ongevraagd aanbod om me te beschermen. Uitgerust met machetes en kalasjnikovs voegden ze zich bij me. Om wilde dieren op afstand te houden dacht ik, maar nee, ze wilden zich niet laten verrassen door een confrontatie met de rivaliserende Nuer. Mijn metgezellen zijn Dinka's en aangezien Meshra el Rek in betwist gebied ligt, kunnen we ieder moment belaagd worden.

Steeds als ik de plaatsnaam Meshra el Rek uitspreek doe ik dat met twee rollende r'en en een scherpe s-klank; de r van trrriomf, maar de s heeft een verraderlijke sis. Honderd jaar geleden was dit de verst mogelijke haven in de Zuid-Soedanese binnenlanden die je nog per stoomboot over de Nijl kon bereiken. Het stond bekend als een pleisterplaats voor marktlui, slavenhandelaren en avonturiers. Op de pentekening uit 1879 die ik bezit is Meshra el Rek afgebeeld als een inham met meerpalen en steigers aan een kade vol bedrijvigheid. Groepjes hutten met op de achtergrond een marktplein. Op de voorgrond houten boten afgemeerd in driedubbele rijen. Meshra el Rek komt nog steeds voor op mijn Michelinkaart, maar ik weet dat er weinig van over is. Afgesneden van de door waterhyacinten dichtgegroeide Nijl is de eens zo mythische stad opgeslokt door het moeras.

Wat voor mij het verste punt is dat ik ooit bereikte, bedenk ik, is voor mijn gidsen hun achtertuin. Ik heb alle bakens verzet, al het vertrouwde achter me gelaten om op deze plaats aan te komen, maar wat op mij zo'n vervreemdend effect heeft is voor hen de dagelijkse realiteit.

De jongens trekken hun legerkistjes uit en lopen een voor een naar de overkant. Pas nadat Mozes me heeft verzekerd dat er alleen 's nachts krokodillen zijn, steek ik mijn afgesleten Tevasandaal in het water. De kleibodem zuigt mijn voet tot de enkel vast en ik probeer zo snel mogelijk de overkant te bereiken. Als we op de helft zijn, houdt Mozes me tegen: 'We moeten een foto maken. Dit is een mooie plek!'

Albino pakt mijn camera, en Mozes, de kindsoldaten en ik poseren alsof we hier samen op vakantie zijn.

Klik. Ik gluur vanuit mijn ooghoeken naar het papyrusgras.

Klik. Ik probeer de leeftijd te schatten van het jongetje met de kalasjnikov naast me. Twaalf jaar?

Klik. Ik lach opgelucht in de lens: mijn missie is bijna voltooid.

Na een paar foto's geeft Albino me mijn camera terug. Met behulp van vier zwarte handen onder mijn witte armen klim ik uit de naar rotte eieren meurende smurrie. Ik schaaf mijn been aan een restant van de brug die eind negentiende eeuw door de Engelsen werd gebouwd. Twee evenwijdige verroeste balken steken uit een brok beton, ik had ze niet eerder opgemerkt. De Turken die hier hun slavenhaven vestigden om het 'zwarte goud' naar Khartoem te verschepen lieten als eerdere kolonisator minder sporen na. Volgens lokale legendes eigenlijk alleen de roep van wanhopige zielen die nog steeds door de bomen ruist.

Hier, op deze godverlaten plek, is de Nederlandse ontdekkingsreiziger Juan Maria Schuver voor het laatst gesignaleerd. Om hem is het mij te doen, zo houd ik mezelf steeds krampachtiger voor.

'Kom! Ik laat je de haven zien.' Mozes trekt me mee naar de plek waar Schuver van 15 tot 17 augustus 1883, voor zijn overhaaste vertrek, verplicht aan boord van de stoomboot Ismailia moest blijven. Hij was hiermee vanuit Khartoem aangekomen. Bij de haven vinden we nog maar één markeringsteken dat herinnert aan de vroegere drukte: een betonnen aanlegpaal. Zou dit de paal zijn waar de tros van de Ismailia omheen werd gegooid?

Voorbij de meerpaal is de grond drassiger. Het water loopt mijn sandalen binnen. Nijlwater, realiseer ik me! Het rivierwater van de Nijl dat hier ooit langs stroomde en kolkte is tot nederigheid gedwongen. Het ziet eruit als een doodse poel. Wat lijkt op stilstaand

water blijkt toch te stromen: als je goed kijkt zie je het tussen de waterplanten door sijpelen.

Vanaf de Ismailia schreef Schuver op 16 augustus 1883 zijn laatste brief. Zijn laatste levensteken was gericht aan oom Frans in Amsterdam.

‘Morgen wordt het “Hollandsche vlagje” aan de lans genageld en met één negergids en vijf ongewapende negersoldaten gaat het ’t vijandelijke gebied in. Op mijne ondervinding van het Negerland steunende, hoop ik dat de negers onderscheid zullen weten te maken tusschen mij, den vreedzamen reiziger, en het Turksche onderdrukkersgespuis. Dus morgen vooruit! Er is dikwijls minder gevaar gelooopen om meer eer te behalen.’

Ik staar langs de oevers. Daar verdween je in het niets, Juan. Niemand zou je ooit terugzien. Ik pak een bruin afgesleten steentje op van de grond en steek het in mijn zak. In dit steentje komt voor mij alles tastbaar samen: de Nijl, Schuver en ik.

‘Hier wilde je zijn, Flora, ben je nu blij?’ vraagt Mozes. Hij verast me. Om niet te zeggen: overdondert me. Ik pak zijn hand en probeer dankbaar te knikken, maar ik voel me leeg vanbinnen. Nieuwsgierig was ik naar Afrika vertrokken om meer van Schuver en zijn mysterieuze verdwijning te begrijpen. Ik had talloze weloverwogen motieven gehad voor mijn reis, maar op dit moment maakt euforie plaats voor idiotie. Plotseling komt niets me stommer voor dan hier en nu op deze plek te zijn.

Juan Maria Schuver (1852-1883)

Enkeltje Khartoem

Khartoem, november 2008

Voor de eerste maal [...] voelde ik een ‘Laat ons hier tenten bouwen’ opwellen. Het was een schoone sterrennacht als altijd; de rivier vloede kalm als gewoonlijk. En het was dien nacht weer koud. Veel te koud voor den Nijl.

Juan Maria Schuver, 20 maart 1877

Net als Schuver kampeer ik aan de Nijl. Wat voor tent hij had weet ik niet, maar de mijne is legergroen. Het is een superlichtgewicht survivalding. Als ik mijn hoofd naar buiten steek, zie ik het modderkleurige water van de Nijl. Eerder al, van achter het vliegtuigraampje, had ik de rivier door het hart van Khartoem zien kronkelen. Toen leek ze van zilver – een blinkend lint dat zich een weg baande door stoffige bruingele stadswijken. Nu ik er eenmaal naast sta oogt ze nog breder en indrukwekkender dan van boven.

Ik loop naar de oever, hurk en raak het water aan met mijn vingertoppen. Aan de zijkant is het ondiep genoeg om te pootjebaden. Ik trek mijn sandalen uit, maar bedenk me. ‘Bilharzia, wormziekte’, herinner ik mij een waarschuwing in mijn reisgids: ‘Bij het baden en zwemmen in besmet water dringen de larven van zoetwaterslakken de huid binnen en ontwikkelen zich tot wormen die in de bloedvaten van de darm of blaas leven.’

Ik ben neergestreken bij de Blue Nile Sailing Club, een camping